

A könyvtárközi együttműködések előnyei és hátrányai

A szerző a „dirr-durr-bele” kooperációk ellen lép fel, miközben támogatja és ajánlja az érdemi együttműködések kialakítását. Ez utóbbiak előfeltételeként az előkészítő tárgyalások alaposságát, a külső és belső szakemberek támogatásának megnyerését, illetve az iméntiek nyomán az együttműködési megállapodás írásba foglalását jelöli meg.

Az alábbiakban nem az EAHIL-hez hasonló laza szövetségek, hanem a két-három partnert számláló szorosabb könyvtárközi együttműködések megítéléséről lesz szó.

A könyvtárközi együttműködés nagyszerű és hasznos dolog, ám célszerű mérlegelni előnyeit és hátrányait. M. P. J. Haines az 1994-es EAHIL-konferencián rámutatott arra [1], hogy „Habár a hálózatosodásból fakadhatnak előnyök, ezeket ritkán adják ingyen. Az együttműködésnek sokféle költsége van, és nem mindegyik nyilvánvaló első ránézésre”. S valóban, az első látásra szinte ingyenesnek tűnő programok plusz munkaidőt és munkaerőt (az anyagok érkeztetése, osztályozása, indexelése, katalogizálása) vehetnek igénybe. Tanácsos ezért mérlegelni az esetleges rejtett költségeket.

Az együttműködések sikerességének három alapköve van:

- az előkészítő tárgyalások,
- a támogatás (az anyaintézmény, a külső és belső szakemberek részéről),
- az írásbeli megállapodás.

Előkészítő tárgyalások

A Makerere Egyetem és a Leicesteri Egyetem orvosi könyvtára 1991 óta kooperál. Az előkészítés e-mailen folyt, de a levelek egy része technikai okok miatt elveszett, így a partnerek igényeit és elvárásait nem egyeztetették. Leicesterből fénymásolatokat küldtek Ugandába használati utasítás, kommentár nélkül, s a visszajelzésnek, az információigények továbbításának sem alakult ki megfelelő munkafolyamata. A két ország között elveszett üzeneteket és fénymásolatokat sem kutatták fel időben, így mindkét fél elégedetlen maradt. Az együttműködést ilyen formában nem volt érdemes fenntartani.

Az új formát egy harmadik partner, az USA-beli Case Western Reserve-i könyvtár belépése jelentette. E könyvtár egyik könyvtárosa ui. elmehetett Ugandába, és személyesen egyeztette a problémákat és igényeket. A munkafolyamatok és prioritások kidolgozása, a műszaki felszereltség egyeztetése ugyan a találkozó után is időt és energiát vett igénybe, de a faxok és fénymásolatok ezután már sokkal jobban kielégítették az olvasói igényeket.

Elkötelezettség

Bármely együttműködés sikerének elengedhetetlen feltétele a partnerek elkötelezettsége a kitűzött célok iránt. Reálisan és őszintén fel kell tárunk a projekt során hasznosítható erőforrásainkat azok költségeivel és saját elvárásaival együtt. Ezek a tények teszik ki az írásbeli megállapodás gerincét.

A tárgyalások kezdetén tisztázni kell a célokat, elvárásokat, és a résztvevők feladatait. Mivel a profitorientáció, a helyi politika és több hasonló megfontolás megakadályozhatja az adat- és munkaerő-megosztást, azaz a program működését, már a tárgyalások korai szakaszában e vonatkozásokban is „tisztá vizet kell önteni a pohárba”. Ezáltal időt és energiát takaríthatunk meg.

Támogatás

Az anyaintézmény támogatása létfontosságú az együttműködés szempontjából, minthogy a költségek részleges vagy teljes viselése, illetve egy, az IFLA által is javasolt tanácsadó testület [2] létrehozása e nélkül illuzórikus. Ez utóbbi feladata az intézmény vezetésével való kapcsolattartás,

valamint a projekt esetleges kiszélesítése és hatékonyságának növelése.

Egy részletes, ám lényegre törő, a partnerekről, a munkamegosztásról, a befektetésről és a haszonról meggyőző információkkal szolgáló beszámolóval nyerhetjük el leginkább a vezetők bizalmát és támogatását.

A könyvtár teljes személyzetének pontos és részletes informálása az együttműködés sikerének másik kulcsa. Egyéni hozzáállástól függetlenül mindenkivel tisztázni kell a program hatását a munkafolyamatokra. A lehető legtöbb kolléga bevonásával tehető csak gördülékennyé és biztonságossá az együttműködés.

Egyenlőség és egyenlőtlenség

Az egyenlőség és egyenlőtlenség kategóriája a könyvtárközi együttműködések gyakori jelzőjévé vált. Szerintem ez egy folyamat, és egyetlen együttműködés sem lehet „egyenlőtlen” [3]. A partnerek természetesen különbözőek, de az a projekt, amelyben az egyik partner szinte semmit nem profitál, működésképtelen. A költségek igazolása az anyaintézmény számára nehéz és megalázó, sőt függőséghez vezethet (lásd az afrikai egészségügyi könyvtárak esetét [4]).

Sok sikeres, többé-kevésbé egyenlő könyvtárközi együttműködés van (közös katalógusok, összehangolt állományépítés, dokumentumcseré), ám a szerepek itt is eltérőek, a partnerek egyike a szakértelmet, másika az erőforrást nyújtja. Egy oly kiábrándítóan indult egészségügyi bibliográfiai adatbázisprojekt két tagja később újra összefogott. Az egyik fél az adatbázis webre viteléhez szükséges műszaki háttérrel adta, a másik orvostudományi és egészségügyi szakforrásainak bibliográfiai anyagát. Különböző módon, de mindketten hozzájárultak ahhoz, hogy olvasóiknak teljesebb adatbázist tudjanak nyújtani.

Más példákban a hozzájárulások és a hasznok is különbözők. Nyilvánvaló a haszna annak, aki felszerelést, fénymásolatot, folyóirat-előfizetést kap. De mi a jutalma az adományozónak? Tapasztalataim szerint a donor legfőbb haszna a pozitív visszajelzés, amivel a projekt sikerességét igazolhatja az anyaintézmény előtt. A visszajelzés jelentősége miatt nem elegendő az elküldött dokumentumok, vagy a képzésben részt vett könyvtárosok számának feljegyzése. Ha pl. fénymásolatküldő szolgáltatásról van szó, az információt kapó könyvtár azzal járul hozzá a vállalkozás kölcsönösségéhez, hogy adatokat gyűjt a felhasználóktól a fénymásolatok alkalmazhatóságáról, és igazolja az előfizetett folyóiratok hasznosságát. Az összegyűlt adathalmaz mindkét fél számára igazolja az ilyen programok életképességét; az adatgyűjtés és

-értékelés tehát azon szempontok egyike, amelyekre már az előkészítő tárgyalások során ki kell térni.

Helyi és nemzetközi együttműködések

A nemzetközi kommunikációs infrastruktúra fejlődése és az elektronikus technika használata az információs szolgáltatásban új területeket nyitott meg a kutatási, képzési és adatmegosztási vállalkozások előtt. A helyi együttműködések természetesen könnyebben kezelhetők (és általában a vezetőségtől is több támogatást kapnak), mint a „távolságiak” az esetleges kulturális különbségek, kommunikációs hibák, s még ezer más, telefonon vagy levélben meg nem oldható probléma miatt. A leicestershire-i egészségügyi tájékoztatási rendszer kidolgozására tett kísérlet nem műszaki vagy kommunikációs problémák miatt volt nehéz, hanem a koncepció nagyra törő volta miatt. Az elképzelés az egészségügyi propaganda, a nővér-és orvosképzés, valamint a klinikai gyakorlat nagyon eltérő információs rendszereit próbálta meg az egészségügy kontinuitásának elemeiként kezelni. A könyvtárosoknak ez nem okozott gondot, nehéz volt azonban meggyőzni a felső vezetés tagjait, akik túlságosan megszokták rendszereik hagyományos tagoltságát.

Fenntarthatóság, költséghatékonyság és „a semminél minden több”

A kapcsolatok egy részében a fenntarthatóság és a függő viszony kialakulásának kérdése nem merül fel. Azokban az esetekben, ahol az eszköz- vagy a pénzügyi támogatással kapcsolatban az „adományozó–elfogadó viszony” nyilvánvaló, fontos a kapcsolat hosszú távú következményeinek számbavétele. Könyvtári szinten az ilyen relációk nem tarthatók fenn örökké. Valószínűleg jobb tehát a szerződésben kikötni az együttműködés befejezésének vagy felülvizsgálatának dátumát, és a lehetséges mértékig rögzíteni, hogy az adott támogatás nem helyettesíti, hanem csak kiegészíti a támogatott intézmény forrásait. A maradandó értékcsere szolgálhatják a projektbe épített képzési, oktatási elemek, és fontos a fogadó könyvtár tárgyalási pozícióját erősítő értékelési stratégia is. Biztos és kipróbált megoldások nincsenek, de a gondolkodásnak és a képzelőerőnek tág tere van.

Minden projektben a lehető legalacsonyabban kell tartani a költségeket, de nem biztos, hogy a legolcsóbb megoldás a leghatékonyabb; meg kell határozni a kölcsönösen *hatékony* szolgáltatások költségigényét. Ha például egy késve érkezett

másolat már nem használható, az egész tranzakció pénzkidobás volt. Lehet, hogy a fax drágább és eszközigenyesebb, de a mi szakterületünkön az időszerűség fontos a felhasználóknak. Az elfogadhatatlan minőségű szolgáltatás rontja a könyvtárról alkotott képet. A hatékonyság fontosabb tehát a költségeknél.

Végül: a „semminél minden több” elve csak akkor működik, ha a fogadó fél is úgy gondolja! Nem kívánt könyvek, folyóiratok adományozása kínos helyzetbe hozhatja a megajándékozottat, a tárolás is költséges lehet. Ez nem jelenti azt, hogy az ajándékozás haszontalan, de az előzetes konzultáció létfontosságú.

Összefoglalás

A hatékony együttműködés lényege a kommunikáció; a közös célok megállapítása, a folyamatok értékelése és a kapcsolattartás.

Az információban gazdag országok segítsége az információszegény régióknak mindkét fél számára hasznos. A SatelLife UK által létrehozott kapcsolatok célja, hogy segítse a könyvtárosokat a

felhasználóknak nyújtott jobb, hatékonyabb információszolgáltatásban.

Az információs technika forradalma átalakította a könyvtári munkafolyamatokat, s a jövőbeli szolgáltatásainkra irányuló kutatások nélkülözhetetlené teszik minél több könyvtár, így az EAHIL-tagok részvételét is az optimális együttműködési formák kimunkálásában.

Irodalom

- [1] HAINES, M. P. J.: The hidden costs of networking. = 4th European Conference of Medical and Health Libraries. Oslo, EAHIL, 1994.
- [2] DOYLE, R. P.-SCARRY, P.: Guidelines on library twinning. = Paris, UNESCO, 1994. (CII-94/WS/4)
- [3] SYKES, J. B. (ed.): The concise Oxford dictionary of current English. 7th ed. London, Oxford U.P., 1982.
- [4] ROSENBERG, D.: University libraries in Africa: a review of their current state and future potential. London, International African Institute, 1997.

Beérkezett: 1997. XI. 28-án.

Rövidített fordítás: Antalné Soós Katalin

Jelentkezési felhívás új könyvtárosasszisztens tanfolyamra az OMIKK-ban

Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár új könyvtárosasszisztens-képző tanfolyamot indít, amelyre ezúton felvételt hirdet.

A tanfolyam a művelődési és közoktatási miniszter 10/1995. (IX. 22.) számú rendelete alapján szerveződik. Időtartama hozzávetőlegesen 1 év, féléves megosztással. Az oktatás elsősorban gyakorlati jellegű, amely a vizsgakövetelményekben is érvényesül. Az új tanfolyam elnevezésben azonos ugyan a korábbi „könyvtárosasszisztens” tanfolyammal, de tartamában és képesítési elismertségében nem. Rövidebb a képzési idő, szűkebb a tematika, következésképpen a képesítési fokozat is alacsonyabb. Így a 2/1997. (I. 31.) MKM módosító rendelete alapján végzett hallgató munkaköre *könyvtáros asszisztens*, amely D kategóriájú besorolásnak felel meg.

Tanfolyamunkra elsősorban azoknak az érettségizett hallgatóknak a jelentkezését várjuk – **1998. augusztus 10-ig bezárólag** –, akik a könyvtári munka gyakorlatát akarják rövid idő alatt elsajátítani, és a szövegszerkesztésben is jártaságot kívánnak szerezni.

A tanfolyam kezdési időpontja szeptember hónap.

A tanfolyam részvételi díja félévenként: 25 000,- Ft.

A záróvizsga költsége hallgatónként 3500–5000,- Ft.

A foglalkozásokat hetenként egy alkalommal, várhatóan csütörtöki napokon tartjuk 8 órától 17 óráig. 12 órától 13 óráig ebédszünet. Felvételi vizsga nincs. A jegyzetellátás kölcsönzés formájában történik. A felvételtől mindenki írásbeli értesítést kap, és ezzel egy időben közöljük az oktatás indításának pontos idejét. A július–augusztusi hónapokban a tanítás szünetel.

Jelentkezésüket írásban kérjük benyújtani az alábbi címre:

**Országos Műszaki
Információs Központ és Könyvtár
1088 Budapest, Múzeum u. 17.**

„Könyvtárosasszisztens-képzés 1998”

Érdeklődni lehet személyesen vagy telefonon:
Mártyán Gyulánál, 138-2300/154 m.